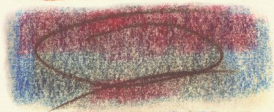

PAVEL
Vilikovský

LETMÝ SNEH

LETMÝ SNEH

PAVEL VILIKOVSKÝ

LETMÝ SNEH

sloart

Text © Pavel Vilikovský 2014

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2014

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-0975-1

*Ale ona vytáhla z kabelky svou fotografii
a řekla: „Dejte to kolem,
ale ne aby se mně tam někdo podepsal!“*

Vladimír Holan: Smrt

1.a

To je tak: moje meno mi už nič nehovorí. Okukalo sa mi. Keď vyberám zo schránky list a vidím to meno na obálke, zakaždým si pomyslím: zas ktosi píše tomu človeku! Čo s ním stále majú? A čo mňa do neho, prečo mám čítať jeho listy? Vedia pisatelia vôbec, na koho sa obracajú? Oni v tom možno majú jasno; ja nie. Za rovnakým menom sa skrývajú rozliční adresáti, a mne sa už zunovalo tancovať podľa toho, ako si kto zmyslí zapísať.

Viem, ako vyzerá človek, ktorého majú na mysli, ale nehlásim sa k nemu. Keby som ho zazrel na ulici, prejdem na druhú stranu.

1.b

Ak je, ako sa vraví, každý človek jedinečný, jedinečné by malo byť aj jeho meno. Ale nefunguje to tak. Čo je jedinečné napríklad na Štefanovi Kováčovi, aby sme nechodili ďaleko? Krstné meno u nás ani nemôže byť jedinečné, o to sa starajú cirkev a matrikárky, a keď sa vám k nemu pritrafí Kováč, nešťastie je hotové: budete Kováč z horného konca, Kováč od Kracinov, alebo Kováč Habánech na rozdiel od Kováča Valačech. Slovenčina je rozšafný, zhovorčivý jazyk, nám na nejakom slove nezáleží, ale čo jedinečné hoci aj s takým dodatkom vypovedá meno o človeku? A keď si aj Štefana podomácky pristrúhame, čo jedinečné sa dozvieme? Keď poviem Števo, vybaví sa mi blondavý, ružovolíci dobráčisko, vždy ochotný nakáľať staručkej susede dreva, Pišta bude zasa počer-

ný, možno aj fúzkatý vtipkár a prešibanec, ktorému ani v širom svete nestrhne vietor čiapku z hlavy. No a Kováč už ani nehovorím, ten bude u mňa naveky kuť podkovu svojho šťastia. Na takýchto predstavách budeme márne hľadať niečo jedinečné.

Meno slúži na to, aby sme vedeli, kam človeka zastrčiť. Život je tak jednoduchší.

1.c

Keby sme nejakého človeka pochopili, spoznali ako jedinečného, jedinečné meno by nám azda napadlo samo od seba. Lenže kto si už dá tú námahu? Jednoduchšie by bolo pridelovať čísla namiesto mena. Niektoré úrady to robia, ibaže ich pri tom vedú iné pohnútky.

Byť jedinečný znamená byť krásny, svojím spôsobom. Úradom nejde o krásu, chcú nás len presne evidovať. Nevidia v nás jedinečné bytosti, vidia v nás čísla.

1.d

Nevolám sa Štefan Kováč. Moje meno je Čimbo-razka. Som samozvanec.

2.a

To je tak: keď sa pri holení pozriem do zrkadla, v svojej tvári spoznávam nejakého vzdialeného príbuzného. Bratranca, povedzme. Strýka, alebo najskôr prastarú mamu. Mohol by som byť aj svojím nevlastným dvojčaťom – tá istá matka, dvaja rozliční otcovia. Technicky by to bolo možné, aj keď by to našu matku zdanlivo nestavalo do najlepšie-

ho svetla. Ale v celej tej nepredvídateľnosti, v celej náhodnosti života o jeden nepredvídateľný, náhodný okamih viac či menej... čo na tom? Ja by som jej to nezazlieval. Stáva sa. Zahrúžite sa s niekým do rozhovoru, vymieňate si duševné sliny, a čo zatiaľ telá? Telá sa tiež spriatelila, majú to v povahe. Nie sme jasnovidci, nevieme predvídať, čo všetko sa prihodí počas jedného dňa. A keby sme aj vedeli, nie vždy tomu dokážeme zabrániť.

Stáva sa. Stalo sa to aj mne. Je to, povedzme, otázka spoločenskej zdvorilosti: nechcete sa niekoho dotknúť, tak sa ho dotýkate. Môže byť za tým aj roztržitosť, ako keď v duchu riešite rovnicu o troch neznámych a zrazu na ulici narazíte na známeho. V zamyslení ho letmo pozdravíte, no známy zastane a vy pochopíte, že sa nevyhnete rozhovoru. Tak mu vyjdete v ústrety, len aby ste to čím skôr mali za sebou a mohli sa vrátiť k svojim iksom a ypsilonom.

Alebo sa vám, vo vzácnej chvíli, niekto nečakane vyjaví ako jedinečný. Stáva sa to. Stalo sa to aj mne, ibaže ja som pri tom neotehotnel.

2.b

Nevlastné dvojčatá sa môžu podobať – sú jak dve hrozná, nik ich nerozozná, ako sa spieva v pesničke. Alebo môžu byť každé celkom iné ako noc a deň, záleží to od fyziologických okolností, v ktorých sa dobre nevyznám. Ale veď aj noc a deň tvoria dokopy jeden dvadsaťštyrihodinový celok.

Moje dvojča sa mi aj podobá, aj nepodobá. Základné črty máme v zrkadle neklamne spoločné, ale potom akoby ich život hniel u jedného pra-

vou a u druhého ľavou rukou. Keď sa na tú tvár pozerám, mám zvláštny pocit, že som nevlastný sám sebe. Trochu ma ten pohľad až mrazí, nie tým, ako sa líšime, ale ako sa podobáme. Stačí tak málo, hovoria mi oči, tu niečo ubrať, tam čosi prihodiť, a na rovnakom podvozku vznikne nový variant modelu, aj s inými jazdnými vlastnosťami. Akoby tie vychýlené, posunuté črty v zrkadle vyjadrovali inú, posunutú povahu, a to ma desí.

2.c

Povaha je ako duša, nikto ju nikdy nevidel. Zato ešte môže jestvovať, a kto chce, nech si ju má. Ja to odmietam. Nepáči sa mi, že sa ma usilujú vopchať do brnenia, ja chcem zostať tekutý. Peniť sa, víriť a pretekať škárami.

Povaha podľa mňa znamená, že sa v rovnakej situácii správame vždy rovnako; je to vzorec, podľa ktorého nás možno vyrátať. Ja to odmietam, na mňa nijaký vzorec neplatí. Každú chvíľu ma napríklad zastaví na ulici bezdomovec a pýta si drobné na polievku alebo na rožok. Väčšinou ich prosby ignorujem a nemám ani výčitky svedomia, ale onehdy ma cestou od zubára na Heydukovej ulici oslovil mladý muž v obleku, že mu chýbajú peniaze na vlak do Trenčína. Peniaze na vlak chýbali už mnohým a nijako ma tým nedojali (napokon, rožok či polievka sú naliehavejšie potreby), ale do Trenčína bol tento prvý, a tak som si vypočul príbeh nezamestnaného, ktorého žena vyhodila z domu ako povaľača. Prišiel si do Bratislavy hľadať prácu a čosi aj našiel, ale nastúpiť mal až o dva týždne a peniaze sa mu minuli, musel sa teda vrátiť

do Trenčína, lebo podpora v nezamestnanosti sa vypláca v mieste trvalého bydliska.

Neviem, prečo som sa zlomil práve pri ňom. Neveril som mu ani slovo, ale páčilo sa mi, že si dal tú námahu a vymyslel si príbeh; ja by som asi nebol taký pohotový. Muž ma po celý čas skúmal veselým pohľadom a keď videl, že sa začínam štiepiť, pridával ďalšie a ďalšie detaily: vytiahol svokru, ktorá huckala ženu, aby neživila darmožráča, pribudli nedoplatky za nájomné, ba do konkrétnej podoby vykryštalizovalo aj sľúbené zamestnanie, mal robiť v upratovacej čate, ktorá čistí vagóny na stanici. Ale rozhodujúci bol, myslím, hneď na začiatku ten Trenčín a možno aj to, že sa pri vyratúvaní pohrôm stále usmieval. Slovom, dal som mu päť eur a ani ma nezamrzelo, že ma bude považovať za dôverčivého hlupáka.

2.d

Keď som o tom rozprával Štefanovi (volám ho tým úradným, bezpríznačným menom, lebo Števo ani Pišta naňho vôbec nesedia), Štefan povedal: Jasné, prečo si vymäkol, šiel si predsa od zubára. Uľavilo sa ti, že to máš za sebou, a chcel si dožiť radosť aj iným.

Nehádal som sa. Chcel som mu len ukázať, aké mylné by bolo vyvodzovať z môjho správania ďalekosiahle závery. Pribíjať ma na kríž nejakej povahy, aby som sa vyjadril obrazne. Dá sa na základe jednej príhody povedať, že som štedrý či láskavý? A keď som potom celý rok neprispel nijakému pouličnému zúfalcovi na polievku, som zato necitlivý skupáň? Veď len toľ včera som pred obchodným domom Dunaj obdaril bradatého Róma dvoma

mincami, aby mal z čoho zaplatiť dvadsaťpäť eur za ubytovňu, kde býva s malým synčekom. (Kto neverí, nech tam beží, mne sa nechcelo.)

Nemám povahu, povedal som Štefanovi, to odmietam. Mám len nálady, každú chvíľu inú, to je všetko. Ešte som neskamenel. Ber ma ako živého.

Štefan povedal: Viem, prečo odmietaš mať povahu. Bojíš sa, že by to bol vzorec vyrátaný zo samých omylov a zlyhaní.

3.a

To je tak: lavína sa už dala do pohybu. Nevidím ju, je ešte ďaleko, ale počujem, ako si prvá hrudka snehu s tichým sipením razí cestu dolu svahom.

1.e

Páčia sa mi indiánske mená, miestne názvy ako Missisauga, Petawawa, Maniwaki, Oshawa, Saginaw, Pukaskwa, Cheektowaga. Sú to anglické prepisy pôvodných slov, ale to na veci nič nemení. Zdá sa mi, že sú jedinečné; sú ako logo firmy, nemajú nijaký iný význam, znamenajú len to, čo označujú. Moje logo je Čimborazka. Je to slovenský prepis pôvodného slova, ktoré nejestvuje v nijakom jazyku.

Prepis do angličtiny by podľa Štefana vyzeral asi takto: Cheemboruzkah, s hlavným prízvukom na začiatku slova a vedľajším pred „ruzkah“. Bol by to celkom pekný indiánsky miestny názov, s dvoma bilabiálnymi konsonantmi vedľa seba.

Štefanovo meno by sa do angličtiny ani nemuselo prepisovať, len by sa vyslovovalo Kouvæk. Ale najjednoduchšie by ho bolo preložiť, volal by sa

Smith. Aj v angličtine je to jedno z najčastejších, najobyčajnejších mien. Podpisujú sa tak ľudia, ktorí chcú zostať v anonymite.

4.a

To je tak: Štefan je vedec. Istá univerzita na severe Spojených štátov mu nedávno vydala knižku s titulom „Úloha bilabiálnych konsonantov v zvukovej expresivite polysyntetického jazyka indiánskeho kmeňa Menominiov“, alebo tak nejak. Nespomínam si už presne, v pamäti mi utkveli iba niektoré miestne mená.

Ako vedec je Štefan úspešný, americké univerzity nevydávajú knižky len tak hocikomu. Pokiaľ viem, v celej Európe sa jazykom Menominiov nezaobera nik iný, a aj v Spojených štátoch je to len jeden profesor na spomínanej univerzite – on práve upriamil Štefanovu vedeckú pozornosť na túto oblasť, keď u neho koncom voľnejších šesťdesiatych rokov pobudol na polročnej stáži.

Z univerzity poslali Štefanovi podľa zmluvy desať autorských výťažkov, no poštar mu nedoručil balík, ale predvolanie na colný úrad za Poštou 2 – 3 na Tomášikovej ulici. Colníci od neho požadovali, aby za zásielku zaplatil clo. Štefan sa im pokúšal vysvetliť, čo je to autorský výťažok, ale nepresvedčil ich. Úradník si na obálke prečítal, že jeden exemplár stojí 15. 95 \$ a podľa toho vyrubil clo, lebo sa domnieval, že Štefan bude knihy predávať. Až keď mu Štefan preložil názov, pochopil, že kniha s takouto témou, a navyše v angličtine, je na Slovensku nepredajná. Clo mu teda odpustil a Štefan sa s lepenkovou škatuľou pod pazuchou pobral na autobus.

2.e

Mimochodom, povedal Štefan, keď si už spomenul tých bezdomovcov, to je podľa mňa pomýlený, zavádzajúci názov. Správne by sa mali volať všedomovci. Nemajú jedno trvalé bydlisko, no zato majú domov všade, kde si zmyslia položiť svoju igelitku.

S tým sa dalo súhlasiť, prikývol som.

Lenže ty si iný prípad, povedal Štefan. Tváriš sa ako povahový bezdomovec, ale ja viem, prečo odmietaš mať jednu povahu. Namýšľaš si, že môžeš mať všetky, a to je veľký omyl. Povahoví všedomovci nejestvujú, sú len podvodníci, ktorí sa za nich vydávajú.

To si na mňa vymyslel už druhý skrytý dôvod, prečo odmietam povahu. Netušil som, že ho budem tak inšpirovať.

4.b

Vo vedeckých kruhoch sa Štefanova práca teší uznaniu. Vedecké kruhy je azda trochu nadnesený výraz, kruh je len jeden a je veľmi úzky, ale to knihe na vedeckej hodnote nič neuberá. Lenže na Slovensku, kde nežijú Indiáni, je nepredajná, a aj v Amerike si ju kúpili len dvaja ľudia, študenti Štefanovho kolegu profesora. Pokiaľ viem, ani jeden z nich nepochádza z indiánskeho kmeňa Menominiov, a nepochádza z neho ani profesor. (On si knihu kupovať nemusel, bol jej posudzovateľom a editorom.) Vynára sa teda otázka, aký význam a dôsledky má Štefanovo dielo pre život a jazyk Menominiov, ktorý, ako mi prezradil, patrí do skupiny algonquinských dialektov.

Menominiovia ako kmeň vymierajú, a spolu s nimi vymiera aj ich jazyk. Dnes ho vraj dôsled-

ne ovláda už iba jedna veľmi stará Indiánka, a tá je hluchonemá. Aj keby si dala takú námahu a prestudovala si úlohu bilabiálnych konsonantov, nebolo by jej to na nič, ona sa vyjadruje iba písomne.

Škoda každého jazyka, ktorý umrie; každý je jedinečný. Som presvedčený, že keby sa môj život prerozprával v jazyku Menominiov, bol by to iný život. Rád by som si ho vypočul, ale rozprávať ho nemá kto, a ja by som mu navyše ani nerozumel.

Pravdu povediac, Menominiov by môj život asi nezaujímal. Majú iné starosti. Už dávno sa na nich valí lavína, spod vrstvy snehu vytrča len tu a tam osamelá ruka. Petawawa, Maniwaki. Krásne výkriky. O pomoc.

Gratulujem, povedal som Štefanovi, keď som prelistoval jeho knihu. Klobúk dolu. Ale môžeš si ju strčiť do riti, a všetkých desať sa ti tam ani nevojde.

3.b

Lavína sa už dala do pohybu, povedal som Štefanovi. Len ju ešte nevidieť.

Nefantazíruj. Počuješ trávu rásť, povedal mi na to.

Čoby, povedal som. Počujem, ako si prvá hrudka snehu razí cestu závejmi.

1.f

S vlastnými menami osôb je to u Indiánov ináč. To neviem zo Štefanovej štúdie, ale z románov o Divokom západe. Lenže dnes nie je západ o nič divokejší ako východ a zošitové romány o kovbojoch a Indiánoch už nik nečíta.

Indiáni sa volajú Sediaci býk, Krákajúci havran, Ranná zora, alebo hoci aj Babrák, ktorý netrafil šípom zajaca – polysyntetické indiánske jazyky, napríklad jazyk Menominiov, na to nepotrebujú toľko slov ako slovenčina, zlepia jednoducho všetko dokopy. Mená sú to malebné a svojím spôsobom, aspoň v rámci jedného kmeňa, asi aj jedinečné, ale je s nimi podobný problém ako s povahou. Pripútať človeka raz navždy k jednému javu, činu či príhode, odopierajú mu možnosť premeny a vývinu. Jazyk sú kruté okovy.

5.a

To je tak: začalo sa to, keď som pri upratovaní na dne zásuvky objavil starú fotografiu. Bola z nášho prvého rande – vlastne ešte ani nebolo ozajstné, ešte sme si neboli istí, že ide oň. Ktosi, asi nejaký spolužiak, nás zachytil, ako sedíme na lavičke a, pristihnutí, rozpačito sa usmievame do objektívu.

Priniesol som jej fotografiu ukázať: aha! Myslel som, že sa nad ňou usmeje ako ja, nie už rozpačito, ale so zhovievavým porozumením pre tých dvoch trulkov. Dlho sa na ňu pozerala; nevedela napochytre nájsť okuliare, tak si ju priložila pred oči a študovala ju, akoby na nej hľadala odtlačky prstov. Márne, aj tak tam boli iba moje a teraz už i jej. Napokon sa opýtala: To si s kým, s nejakou frajerkou?

Áno, povedal som. Myslel som si, že žartuje, mňa predsa spoznala, alebo aspoň uhádla bez ťažkostí. Lenže nežartovala, sebe jednoducho bola cudzia. Odložila fotografiu a pozrela sa na mňa spýtavo, akoby chcela povedať: Takú ani nepoznám.

Áno, zopakoval som, s frajerkou. S touto, a dobol som ju prstom do hrude. Zobrala fotografiu znova do ruky, chvíľku sa na ňu dívala a nechápavo pokrútila hlavou.

Vtedy som sa na tom ešte smial.

2.f

Dušu nikto nikdy nevidel, ale predpokladáme, že jestvuje. Všetci prinajmenšom o nej hovoria, akoby ten pojem označoval čosi azda neviditeľné, ale konkrétne a nesporné. Napokon, koľkí z nás videli na vlastné oči atómy? Aj ony sú podobne ako duša iba hypotéza, a vedci o nich vravia ako o hotovej veci. Je to taký náš ľudský trik: keď si s niečím nevieme rady, aspoň si vymyslíme alebo z nejakého starého jazyka požičiame pre to meno, a hneď sa cítíme bezpečnejšie.

Dušu nemožno vidieť, lebo je skrytá dnu v tele. Zvláštne je, že človek nevidí ani svoju vlastnú dušu, len vie, že tam kdesi je. A ešte zvláštnejšie je, že sa celá zmestí do tela, no pritom cítíme, že je oveľa väčšia ako ono. Že ho na všetkých stranách presahuje.

O vzťahu duše a tela jestvuje viacej teórií. Jedna predpokladá, že duša sa vkladá do tela ako do puzdra, a keď sa puzdro ošúcha a zoderie, duša ho opustí a poberie sa inam – kam presne, o tom sa môžeme len dohadovať. Možno, že ten Ktosi, kto dušu do tela vložil, si ju zasa vezme späť. Podľa tejto teórie sa duša nederie spolu s telom, alebo ak aj áno, dá sa recyklovať, podľa miery opotrebovania buď v pekle, očistci alebo v nebi. Iná teória zasa vychá-